

RAVON jaarverslag 2011

REPTIELEN | AMFIBIEËN | VISSSEN
ONDERZOEK NEDERLAND

Innovatie helpt ons vooruit

Nieuwe onderzoeksmethodes zoals environmental DNA en telemetrie hebben ons verder geholpen in het onderzoek naar en de bescherming van onze soortgroepen. Het stelt ons in staat om samen met onze actieve vrijwilligers en donateurs onze doelstellingen te realiseren en biedt veel kansen voor de toekomst. Dankzij sociale media, nieuwe determinatie apps en actuele websites kunnen wij onze actieve vrijwilligers sneller en beter informeren en ondersteunen.

RAVON werkt op twee locaties. De Werkgroep Monitoring in Amsterdam coördineert de meetnetten amfibieën en reptielen. In Nijmegen wordt onder andere gewerkt aan het meetnet beek- en poldervissen, verspreidingsonderzoek, soortbescherming, advieswerk voor beheer en inrichting en kennisintensieve opdrachten. Wij geven veel voorlichting en praktijkgerichte cursussen en organiseren excursies.

VRIJWILLIGERS

Sociale media

Wij zijn als organisatie al jaren actief op twitter en sinds 2011 is ook onze directeur te volgen. De twitteradressen zijn: @ravon en @RobvWestrienen. Het aantal volgers neemt snel toe. Dagelijks verschijnen er informatieve en actuele tweets die ook op www.ravon.nl te zien zijn. RAVON is ook actief op Facebook en LinkedIn. Deze pagina's zijn in 2011 geïntroduceerd en worden veelvuldig bezocht. Door ons te volgen bent u altijd op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen.

Landelijke dag

Vele bezoekers trokken naar onze landelijke dag voor het volgen van boeiende lezingen over actuele en innovatieve ontwikkelingen binnen het veldonderzoek aan reptielen, amfibieën en vissen. Freek Vonk, de afsluiter van de dag, droeg daar zeker aan bij. De Lendersprijs werd dit jaar uitgereikt aan John Melis voor zijn energieke bijdrage aan het initiëren en professionaliseren van RAVON activiteiten in Friesland. Een samenvatting van de lezingen en meer informatie over de Lendersprijs is te lezen op de www.ravon.nl (Activiteiten > Landelijke Dag).

Directeur Rob van Westrienen helpt Freek Vonk bij het melken van een koningscobra

John Melis te midden van andere Lendersprijswinnaars (vlnr. Annie Zuiderwijk, Rob Lenders, John Melis, Ton Lenders, Henk Strijbosch) (Foto's: Jelger Herder)

follow us on
twitter

Tijdschrift en nieuwsbrief

Er zijn dit jaar vier prachtige nummers verschenen van het tijdschrift RAVON. Alle soortgroepen zijn hierin goed vertegenwoordigd en in het laatste nummer van het jaar is een waarnemingenoverzicht opgenomen. Het aantal abonnees (donateurs en externe relaties) op het tijdschrift is in 2011 toegenomen van 1270 naar 1305. RAVON ontvangt ook veel kopij en mooie foto's van vrijwilligers voor de nieuwsbrief Schubben & Slijm, de nieuwsbrief voor en door vrijwilligers. Mede dankzij deze kopij konden wij dit jaar ook vier prachtige nieuwsbrieven uitbrengen. Meld u aan voor deze gratis nieuwsbrief via www.ravon.nl.

Ravon-vrijwilligers Tonnie en Rianne druk bezig met invoeren van de nieuwe collecties (Foto: Jelger Herder)

RAVON-bibliotheek

Wij ontvingen dit jaar mooie collecties van het Zoologisch Museum Amsterdam en Bert Hane-kamp, die aan onze bibliotheek zijn toegevoegd. De collectie van het Zoologisch Museum is dermate groot, dat de complete invoer hiervan enige tijd in beslag zal nemen. Het bibliotheekstelsel bevat inmiddels ruim 17.000 records en is toegankelijk voor alle geïnteresseerden.

DATA

Een groot deel van onze databank is opgenomen in de Nationale Databank Flora & Fauna (NDF), waardoor de gegevens beschikbaar zijn voor natuurbeheer en ruimtelijke ordening. Deze databank is daarmee de meest complete en actuele bron van natuurgegevens. Via Het Natuurloket kunnen maatschappelijke partijen, zoals projectontwikkelaars, gemeenten en bouwbedrijven, maar ook natuurbeheerders, een abonnement nemen op de NDF of incidenteel natuurgegevens aanvragen. De gegevens worden ingevoerd en beheerd op invoerportalen zoals www.telme.nl, [waarneming.nl](http://www.waarneming.nl) en lokale invoerportalen voor stadsregio's of provinciale organisaties. In 2011 zijn nieuwe invoerportalen ontwikkeld voor het meetnet reptielen en het nieuw opgezette meetnet beek- en poldervissen. In 2012 zullen deze portalen door de vrijwilligers in gebruik worden genomen, zodat ook deze meetnetgegevens direct ingevoerd en beheerd kunnen worden in de NDF.

ravon jaarverslag 2011

Provinciale visatlassen
RAVON werkt aan zowel landelijke als provinciale verspreidingsatlassen. Sinds 2011 wordt via onze website (Tellen>Atlassen) een overzicht gegeven van de lopende projecten in dit kader. In 2011 is met vrijwilligers hard gewerkt aan het verzamelen van data voor diverse visatlassen, namelijk Zuid-Holland, Flevoland, Gelderland en Noord-Holland. De Visatlas Noord-Brabant is in 2010 in drukvorm verschenen. De visatlassen van Gelderland, Noord-Holland en Flevoland zullen in 2012 in drukvorm verschijnen.

Vrijwilliger aan het schepnetvissen te Tiel voor visatlas Gelderland (Foto: Jelger Herder)

BESCHERMING

Beschermingsplan knoflookpad

De Projectgroep Knoflookpad Nederland (PKN) heeft een nieuw beschermingsplan opgesteld met als belangrijkste doel de knoflookpad voor Nederland te behouden. In het plan wordt de actuele stand van zaken met betrekking tot de knoflookpad beschreven. Er worden pilots voorgesteld voor herintroductie dan wel bijplaatsing van knoflookpadden. RAVON heeft in opdracht van de provincie Noord-Brabant de mogelijkheden voor herintroductie en bijplaatsing onderzocht voor

't Hurkske in de gemeente Veghel en het Strijper Aa gebied bij Gastel. Daarnaast is provinciebreed gekeken waar mogelijkheden zijn om populaties te versterken en te introduceren. Uitvoering zal plaatsvinden in 2012.

Inspraak nieuwe natuurwet

Via Soortenbescherming Nederland heeft RAVON protest aangetekend tegen de nieuwe Wet Natuurbe-

scherming en aan diverse acties meegedaan om te voorkomen dat voor veel soorten amfibieën en reptielen hun rust- en verblijfplaatsen binnen de nieuwe natuurwet verstoord mogen worden en dat dieren zonder vergunning mogen worden verplaatst. Veel soorten vissen zouden minder streng beschermd worden en andere zouden buiten de Natura2000-gebieden helemaal geen bescherming meer genieten. De acties zijn met wisselend succes afgesloten.

ONDERZOEK

Environmental DNA, pilot grote modderkruiper

Environmental DNA (eDNA) is een nieuwe detectiemethode gebaseerd op het feit dat alle soorten die in het water leven DNA achterlaten via huidcellen, urine en faeces. Door watermonsters te verzamelen en deze te analyseren op het DNA van de doelsoort is het mogelijk de aanwezigheid van deze doelsoort vast te stellen. De methode is ontwikkeld door Franse onderzoekers in 2008 en RAVON werkt nauw samen met Spygen, het door deze onderzoekers opgerichte onderzoeksbureau. In 2011 is er gezamenlijk in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) een pilotstudie uitgevoerd om te kijken of de eDNA methode succesvol kon worden toegepast op grote modderkruipers. De pilot bleek zeer succesvol met een trefkans van 87,5% op basis van een enkel bezoek van 20 minuten. RAVON is hiermee de eerste die de methode in Nederland heeft toegepast. Vanaf 2012 zal de methode voor meer soorten worden ingezet. Meer informatie op www.environmental-dna.nl

Verzamelen watermonster voor analyse DNA (Foto: Jelger Herder)

Met een mobiele antenne wordt bij een grote modderkruiper de geïmplanteerde PIT-tag opgespoord (Foto's: Arthur de Bruin & Jelger Herder)

Telemetrisch onderzoek bij beek- en poldervissen
Tijdens onderzoek in de Itterbeek werd gebruik gemaakt van een onderzoeksmethode waarbij 400 vissen een zender (PIT-tag) geïmplanteerd kregen. Door deze tag en met behulp van een mobiele antenne kon de migratie en het habitatgebruik van 13 vissoorten in beeld worden gebracht. In de IJsselvallei is deze technologie succesvol ingezet voor onderzoek naar de grote modderkruiper. Deze onderzoeksmethode, die ook voor het volgen van kleinere vissoorten geschikt is, zal in de toekomst vaker worden toegepast.

DRAAGVLAK

Slangen.nu

Deze nieuw gelanceerde site biedt informatie over de inheemse slangensoorten. De site bevat een actueel overzicht van de verschillende slangenwerkgroepen in ons land en op welke wijze vrijwilligers zelf een bijdrage kunnen leveren. Het gaat om aansluiting bij bestaande werkgroepen of oprichting van nieuwe werkgroepen, aanleggen en onderhouden van broei- en plagselhopen, speuren naar slangen en het doorgeven van waarnemingen.

Determinatie apps voor iPhone en Android

In samenwerking met ETI Bioinformatics zijn twee determinatie-apps voor amfibieën & reptielen en zoetwatervissen ontwikkeld. Beide zijn te downloaden via de RAVON website of een app-store. De nieuwe apps geven ook de mogelijkheid om via een link waarnemingen direct door te geven aan invoerportalen via de app WebObs. Zo komen de waarnemingen na validatie terecht in de NDFF, de Nationale Databank Flora en Fauna. Vervolgens kunnen de gegevens worden gebruikt voor de bescherming bij bijvoorbeeld planologische ingrepen of andere projecten. De app Reptielen en Amfibieën van Nederland is 17.000 keer gedownload, de app Zoetwatervissen van Nederland werd in diezelfde periode 13.500 maal gedownload (bron: ETI-Bioinformatics, Leiden).

Samenwerking met Soortenbescherming Nederland

Soortenbescherming Nederland behartigt soortgerichte beschermingsactiviteiten op landelijk niveau. Dankzij deze samenwerking is gezamenlijk inbreng geleverd in de nieuwe Wet Natuurbescherming en werd de actie Hart voor Natuur opgezet (zie www.hartvoornatuur.nu). Gezamenlijk participeren wij in de Groene 11, de lobby-faciliteit van de natuursector in politiek Den Haag en we leren als natuursector steeds beter met één mond te spreken en minder versnipperd over te komen. Via het initiatief Natuurhulp willen we meer aandacht krijgen voor bescherming van onze soorten door onze vrijwilligers te stimuleren niet alleen te tellen, maar ook praktische beschermingszaken op te pakken. Daarbij is het de bedoeling dat het de onderlinge samenwerking ten aanzien van bescherming op lokaal niveau sterk bevordert.

INTERNATIONAAL

Congressen

In mei hebben wij ons gepresenteerd op het '4th Conference Safeguarding of amphibians' in Idro (Italië). Tijdens de sessietheema's 'bedreigingen voor amfibieën' en 'monitoring' verzorgde RAVON een lezing over de effectiviteit van compensatiemaatregelen in Nederland. Tevens presenteerde RAVON i.s.m. de Universiteit van Gent een poster over het werk aan de amfibieschimmel *Batrachochytrium dendrobatidis*.

In september 2011 hebben enkele medewerkers van RAVON het tweemaalijks Europees herpetologencongres in Luxemburg bezocht. Het was een inspirerend congres

Groepsfoto deelnemers monitoringweekenden in Spanje. De marmersalamander is één van de soorten die wordt gemonitord. (Foto's: Edo Goverse)

met vier voordrachten vanuit RAVON. Er zijn veel internationale contacten aangehaald en RAVON staat veel duidelijker dan voorgaande jaren op de kaart.

Amfibieënmonitoringsnetwerk Spanje

Samen met Asociación de Amigos del Jardín Botánico El Robledo (AMBOR) heeft RAVON in het Spaanse natuurgebied Sierra Norte de Sevilla een amfibieën monitoringnetwerk opgezet. Voor dit programma is een Spaanstalige veldgids uitgegeven en zijn diverse veldmaterialen aangeschaft. Gezamenlijk is een methodiek ontwikkeld die voldoet aan de specifieke wensen van AMBOR, en die inpasbaar is in het nationale Spaanse monitoringprogramma. Tijdens twee monitoringweekenden in februari en mei 2011 zijn de protocollen geïntroduceerd en zijn de waarnemers getraind in methodiek en soortherkenning.

RAVON-team in 2011
(Foto: Jelger Herder)

ORGANISATIE

Om beter aan te sluiten bij organisatorische ontwikkelingen is het dagelijks bestuur vervangen door een Raad van Toezicht en een Adviesraad.

Medewerkers

Op 31 december 2011 waren er 27 personen werkzaam bij RAVON (19,2 FTE).

Financiën

De omzet van RAVON was € 1.477.928,- en daarmee net iets lager dan het voorgaande jaar. Over het boekjaar 2011 kon € 37.900,- worden toegevoegd aan de algemene reserve. Wilt u meer weten over de financiën, dan kunt u contact opnemen met RAVON Nijmegen: 024-7410600.

Donaties

Alle donaties die wij hebben ontvangen zijn ingezet ter ondersteuning van het beschermingswerk voor reptielen, amfibieën en vissen en hun leefomgeving. Zo hebben wij, dankzij deelnemers die RAVON als goede doel hebben geselecteerd, geld ontvangen via de VriendenLoterij. Voor de speciale actie SOS vroedmeesterpad hebben wij in totaal € 75,- ontvangen van onze donateurs. Regelmatig krijgt RAVON donaties van particulieren, bedrijven en fondsen. In 2011 ontvingen wij geld van: Arfman, ACO en Vivara, Kroondomein Het Loo, Wereld Natuur Fonds, Stichting Herpetofauna, K3 Delta, Velo Beheer, Stichting Ark, Stichting RIONED, M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, Achmea en Stichting Boomkikkerfonds. Daarvoor danken wij hen hartelijk!

Colofon

Deze brochure is gebaseerd op het volledige jaarverslag 2011. Dit jaarverslag, inclusief publicatielijst, kunt u online lezen via www.ravon.nl (Publicaties > Jaarverslag). Scan de QR-code hiernaast voor een directe verwijzing naar de site.

Redactie: Kris Joosten, RAVON

Foto omslag: adder, Jelger Herder, RAVON

Vormgeving: Pleun van der Linde, Ten Brink – Cross Media Solutions

RAVON

Postbus 1413
6501 BK Nijmegen
024- 741 06 00
kantoor@ravon.nl
www.ravon.nl

Bezoekadres:
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen

Dankwoord

Onze dank gaat uit naar alle vrijwilligers die ons op enigerlei wijze hebben ondersteund! Wij zijn onze opdrachtgevers, opdrachtnemers, subsidiegevers en samenwerkingspartners zeer erkentelijk voor het in RAVON gestelde vertrouwen en de prettige samenwerking.

ACO, Alterra, ARCADIS Nederland BV, Arfman Hekwerk B.V., ASR Vastgoed B.V., Bosgroep Zuid Nederland, Bureau Waardenburg B.V., BV Landgoed de Moeren, CBS, De Vlinderstichting, DHV B.V., DLG centraal, Dunea, DWHC, EIS-NL, Gebr. van der Veekens B.V., Gegevensautoriteit Natuur, GEM Meerstad CV, Gemeente Deventer, Gemeente Gouda, Gemeente Haarlem, Gemeente Leusden, Gemeente Nijmegen, Gemeente Noord-Oostpolder, Gemeente Peel en Maas, Gemeente Veghel, GHV Commissie Haagse Wateren, Haskoning Nederland B.V., Het Boschap, Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden, Hoogheemraadschap Rijnland, K3 Delta, Kroondomein Het Loo, Landschap Noord-Holland, Landschap Overijssel, Ministerie van LNV - Directie Natuur, Ministerie van ELI / Directie NLP, Ministerie van ELI, Team Invasieve Exoten, Movaris Nederland B.V., Natuurmonumenten, Nederlandse Vereniging van Boseigenaren, Nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit, ProRail, Provincie Noord-Brabant, Bureau natuurverkenningen, Provincie Drenthe, Dienst Landelijk Gebied, Provincie Gelderland, Provincie Limburg, Provincie Noord-Brabant, Provincie Overijssel, Provincie Utrecht, Provincie Zuid-Holland, Radboud Universiteit, Faculteit NWI, Regeling Draagvlak Natuur, Reijm Nieuwerkerk B.V., Rijkswaterstaat, RUN, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Sportvisserij Nederland, Staatsbosbeheer Directie Oost, Staatsbosbeheer Regio Zuid, Steunstichting VZZ, Stichting Ark, Stichting Bargerveen, Stichting FLORON, Stichting Gooisch Natuurreservaat, Stichting Kenniscentrum Dierplagen, Stichting Natuurplaza, Stichting RIONED, Uva, VIVARA, Vlaamse Overheid Interreg, Waternet, WATERPROEF, Waterschap de Dommel, Waterschap Hollandse Delta, Waterschap Hunze en AAs, Waterschap Noorderzijlvest, Waterschap Peel en Maasvallei, Waterschap Rijn en IJssel, Waterschap Rivierenland, Waterschap Velt en Vecht, Waterschap Veluwe.

**Als donateur ondersteunt u de amfibieën, reptielen en vissen in Nederland.
U bent al lid vanaf € 22 per jaar.**